

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1990 m. balandžio mėn. 28 d. / April 28, 1990

Nr. 84(17)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Jaudinanti nepriklausomybės drama

Šiuo metu pravartu prisiminti dvidešimtojo amžiaus dar gūdesnes dienas. Kad ir Antrojo pasaulinio karo siausmą, kai visokių išūlių ideologijų armijos be pasigailėjimo trypė svetimas teritorijas. Esmėms žygiuodami mėgdavo dainuoti ir tokį kupletą:

Und willst du nicht mein
Bruder sein,
So schlage ich dein Schaedel ein

Apytikriai išvertus: jeigu nenori su manimi broliautis, turėsi per kiaušą buože gauti.

O štai šiandien virš beginklės Lietuvos yra pakibusi sovietinio okupanto kuoka. Jei nenorite su mumis broliautis, pasiruoškite būsimiems smūgiams — šitokiai grasinimais kas antrą dieną švaistosi perestroikos bosas Gorbačiovas. Pasišovė jis žūt būt paklupdyti darbsčią, taikingą Lietuvos respubliką, nepaisydamas, kad jo užmąčios visiškai nesiderina su lietuvių siekais. Kadangi galia jo rankose, tai ir teisybė yra jo, o ne lietuvių.

Rašau šias pastraipas, žinodamas, kad bus išspausdintos tada, kai žinios iš Lietuvos gal bus dar rūtresnės nei šiandien — balandžio 3 dieną. Ten okupantas bando galutinai užgniaužti spaudos laisvę.

Pradžioje daugiau kaip trys savaitės nuo Lietuvos Aukščiausios Tarybos akto, paskelbusio Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymą. Džiugų Kovo 11-os sekmadienį būrėmės Los Angeles salėje, išskleidę trispalves, giedojuose tautos giesmes, sveikino vieni kitus, spaudėme rankas, glaudėme prie krūtinės... Pagaliau didžioji viltis tapo tikrove. Mūsų tėvynė pareiškė savo valią. Lietuviai bus savo krašto šeimininkai.

Deja, kaip tikėtasi, pajudėjo pragaro galios. Imperinės Maskvos cerberiai (perestroikininkas su KGB ir armijos generolais) ryžosi užsmaginti Lietuvos nepriklausomybės aktą. Kad susidorojimas su lietuvišiais pasauliui neatrodytų perdėm grubus, viskas buvo daroma laipsniškai, su velnišku apskaičiavimu. Gulaugose išmėgintu lėtu smaigimo būdu. Perestroikos simpatikams pasaulyje susidarė įspūdis: koks kantrus yra Gorbačiovas, Stalinas būtų susitvarkęs per vieną dieną.

Ne vien modernios komunikacijos dėka, bet ir nuo bolševikinio teroro bėgusių žmonių patirtimi puikiai žinojome, koks yra tas pekliškas smaigimo procesas. Jaudinomės ir sielojomės kaip niekada. Juk ten duso Lietuva. Duso švenčiausias troškimas būti nepriklausomiems. Nemigos kamuojami, dusome ir mes. Apmaudas telkėsi krūtinėje. Argi ne viena Vakarų demokratija neišties Lietuvai rankos? Pradėjome laiškais ir telegramomis bombarduoti Amerikos prezidentą. Argi

Literatūra — kas ji?

VACYS KAVALIŪNAS

Klausimas, kas yra kas, liečia pažinimo esmę ir yra filosofinis. Filosofinis — estetikos (kuri — tai teigia savo knygoje *Allgemeine Aesthetik* Max Diez — susijusi su logika, psichologija ir su empiriniu gyvenimu), yra ir klausimas, kas yra literatūra, nors tai atrodo visiškai žinoma. Tačiau žinome tikrai tol, kol niekas mūsų neklausia ir kol tai nereikia paaiškinti žodžiais, kurie yra nepakankami išreikšti mūsų minties ir aplamai mūsų vidinio pasaulio plotus ir jo gelmes. „Mūsų kalba“, sako A. Lagard ir L. Michard savo *Dvidešimtojo amžiaus prancūzų literatūroje*

„yra be galo neturtinga, kai norime tiksliai išreikšti sudėtingos gyvybės būties dvasines būsenas“.

O toji gyva būtybė — žmogus, kuris, Montaigne'o žodžiais, yra įvairus ir banguojantis. Ir banguoja jis, nesustodamas, samonės ir pasamones plotais ir įvairiomis kryptimis — vertikalia ir horizontalia, kildamas į šviesias aukštumas ir grimzdamas į juodas gelmes. Ir čia galbūt siurrealistai turi kiek pagrindo, rašdami automatiškai, atmesdami loginį pradą ir tuo, bent jau pačių įsitikinimu, atskleidžiant tikrąją realybę. Tačiau ar nepaisymas loginio ir protinio prado nėra dvasinės žmogaus realybės suluošinimas? — „Racionalumas“, sako Edward P.J. Corbett savo knygoje *Classical Rhetoric for the Modern Student*, „yra esminis žmogaus bruožas, ir protas turi dominuoti visą jo mąstymą ir veiklą“.

Klausimas, kas yra literatūra, yra nelengvas ne tik todėl, kad yra įvairių nuomonių, bet dar ir dėl to, kad literatūros istorijos keliuose keitėsi ne tik to žodžio prasmė — nuo gramatikos, rašymo...

Nesiuskime daugiau telegramų. Tai tik bergždžias pinigų švaistymas. Verčiau pasikliaukime savi. Savo tautos ištvėrme. Blaiviu protu, ryžtu, lietuvių kultūros įtaiga.

Ateis mums palankesnis metas. Sovietiniai okupantai vis tiek praras savo nesvarių krumplių aštrumą. Jų potencialas nėra ilgalaikis. Sklerozė jau yra įsitemusi.

Pranas Visvydas

mo... ligi šių dienų jos sampratos, kuri taip pat įvairuoja — Si duo faciunt idem, non idem est. — Jei du daro tą patį, nėra tas pat. Tai individualybės principas, kuriuo yra paženklinimas kiekvienas masinis individas.

Čia ir šiuo kartu tebus trumpai stabtelėti tikrai prie dviejų prancūzų — Jean Paul Sartre ir Charles Du Bos — ta pačia antrašte knygų *Kas yra literatūra?* (Qu'est-ce que la littérature), traktuojančių tą patį objektą. Abu jie užima gana žymią vietą prancūzų literatūros, filosofinės minties ir aplamai kultūros gyvenime. Tačiau yra jie ir didžiai skirtingi. Sartre — filosofas ir rašytojas, ateistinio egzistencializmo atstovas, filosofinės savo idėjas iliustravęs ir grožinėje savo kūryboje. Du Bos — nuoširdus rašytojas savo žodyje ir gyvenime katalikas, pasižymėjęs subtiliu prancūzų ir kitų kraštų — vokiečių ir anglų — rašytojų kūrybos pasaulio ir jo dvasios atskleidimu. Tai, Gerard d'Houville žodžiais, dvasios kritikas (critique des âmes), daugelio tomų *Approximations* autorius.

Sartre savo knygoje svarsto klausimus: ką reiškia rašyti? kas rašo? kam rašoma? kodėl rašoma? Ir rašoma, sako jis, todėl, kad rašytojas nori atskleisti savo santykius su pasauliu. Pabrėžia jis, kaip ir aplamai savo filosofinės minties kuryse, ir rašytojo, ir skaitytojo laisvę. O laisvė — pagrindinis jo žmogaus filosofijos dėsnių: žmogus yra pasmerktas laisvei.

Tačiau laisvės klausimas nėra taip lengvai išsprendžiamas. Kada, kur ir kiek žmogus yra laisvas — sunku pasakyti. Gal jis tėra laisvas tikrai norėti. Betgi ir mūsų norai pareina nuo daugelio išorinių ir vidinių psichologinių aplinkybių, dažnai turinčių lemiančios įtakos mūsų kelio kryptį — kartais net ir likimine prasmę.

O tas pasaulis, su kuriuo Sartre'o rašytojas jaučia būtina santykiauti, tėra labai žemiškas. Tai žmonės. O jie, vienos jo dramose personazų žodžiais, yra pragaras; „l'enfer ce sont les autres“ — pragaras — tai kiti. Tad šis Sartre'o pasaulio angoje tikėtis *Dieviškosios komedijos* pragaro vartų įrašas: „Lasciate ogni speranza,

voi ch'entrate“ — Palikite bet kokią viltį tie, kurie čia įžengiate“.

Ir nieko nėra nei Sartre'o žmogaus kelio vizijoje, nei kūrėjo sieloje, kas bent kiek pakiltų nuo žemės paviršiaus ir bent neryškiu šešėliu pasuktų į metafizinio pasaulio plotus. Ogi tai, kas jungia dangų su žeme, randame net ir antikinės Graikijos literatūroje. Gustave E. Mueller, savo knygoje *Philosophy of Literature* kalbėdamas apie Homero kūrybos pasaulį, sako, kad poetinė vaizduotė sujungia tai, kas dieviška, su tai, kas žmogiška — „links the divine and human spheres“. O ir žemės keliuose Homero kūrybos pasaulio žmogui šviečia skaidri Apolono saulė.

Jokios saulės ir jokios šviesos nėra Sartre'o kūrėjo pasaulyje. Ir jokių būdu nieko dieviško. Niekas, sako jis, negali užtikrinti, kad literatūra yra nemirtinga. Ir menas rašyti nėra apsaugotas nesikeičiančiais Apvaidos sprendimais. Sartre'as, kaip ir kitados Platonas, kuris išskyrė rašytojus iš savo respublikos, yra linkęs literatūrą laikyti už meno ribų. Kiek kitaip jis žiūri į poeziją — ji stovi arčiau prie meno ir veikia tiesiogiau mūsų pojūčius. O prozos rašytojai tėra tikrai kalbėtojai. Ir kalba jie, kad nieko nepasakytų: „c'est un prosateur qui parle pour ne rien dire“. Ir literatūra, teigia jis, neturi jokios prasmės. Pasaulis gali apsieiti be literatūros, o dar lengviau ir be žmogaus.

Ar ši Sartre'o nuomonė, kad literatūra nėra menas ir kad prozos kūriniai mums nieko nepasako, priimtina? Kad literatūra skiriasi nuo kitų meno rūšių, niekas neabejoja. Tai ypač pabrėžia V. Sežeman'as savo *Estetikoje*. Poezija, sako jis, iš esmės skiriasi nuo visų kitų meno rūšių. Tapybinis vaizdas yra objektyvus, o poetinis aiškiai subjektyvus — jį turi susikurti pats skaitytojas.

O ir ribos, skiriančios prozą nuo poezijos, dažnu atveju nėra ryškios. Ir prozoje yra ir gamtos vaizdų, ir ryškių veikėjų charakteristikų. Tereikia prisiminti kad ir Vaižganto Mykoliuką, iškilantį tekančios saulės fone ir pereinantį kitos realybės — simbolinės, o tuo pačiu ir pralenkiančios žemės kelio ribas plotmės. Arba — Krėvės Lapina, organiška susijusį su Grainio liepa ir jos likimu, atsiskleidžiančiu magiškoje plotmėje. Kūrėjo žodis, kiek parafrazuojant Maritain'o *Poezijos situacijos* mintį, savo reikšmę sujungia poeziją su transcendentinu grožiu.

Visiškai kitokia — daug dvasingesnė ir daug gilesnė — Du Bos literatūros samprata. Norint atsakyti į klausimą, kas yra literatūra, sako jis, pirmiau reikia atsakyti į klausimą, kas yra gyvenimas. O gyvenimas yra Tasai, kuris pasakė: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“.

Du Bos, susiedamas literatūrą su visatos ir istorijos centru — Kristumi, neatiskiria jos ir nuo kasdieninio žmogaus gyvenimo. Gyvenimas ir literatūra, sako jis, yra susiję. Gyvenimas be literatūros nustotų amžinumo, o literatūra be gyvenimo būtų be turinio. Galia kurti, suteikta visų daiktų Kūrėjo žmogui, yra viena iš pačių didžiausių paslapčių, kurios plotmėje atsiskleidžia grožis, suteikiantis žmogaus sielai dvasinio džiaugsmo. Ir čia, literatūros kūrinyje, susitinka dvi sielos — kūrėjo ir skaitytojo.

Vytautas Ignas Rūpintojėlis. 1957 (aliejus, 23" x 35")

Lietuvių dailės muziejaus galerija Lietuvių centre, Lemont, Illinois, bus atidaryta šių metų gegužės 5 dieną, 6:30 v.v. Ją atidarys Lietuvių Fondo tarybos pirmininkas Stasys Baras. Ta proga vyks dailininko Vytauto Igno personalinė paroda. Bus taip pat atidaryta ir Lietuvių tautodailės instituto galerija, kuria rūpinasi Algis Trinkūnas ir Liudas Šlenys. Sekmadienį, gegužės 6 dieną, įvyks poezijos popietė su Henriku Nagiu ir Liūne Sutema.

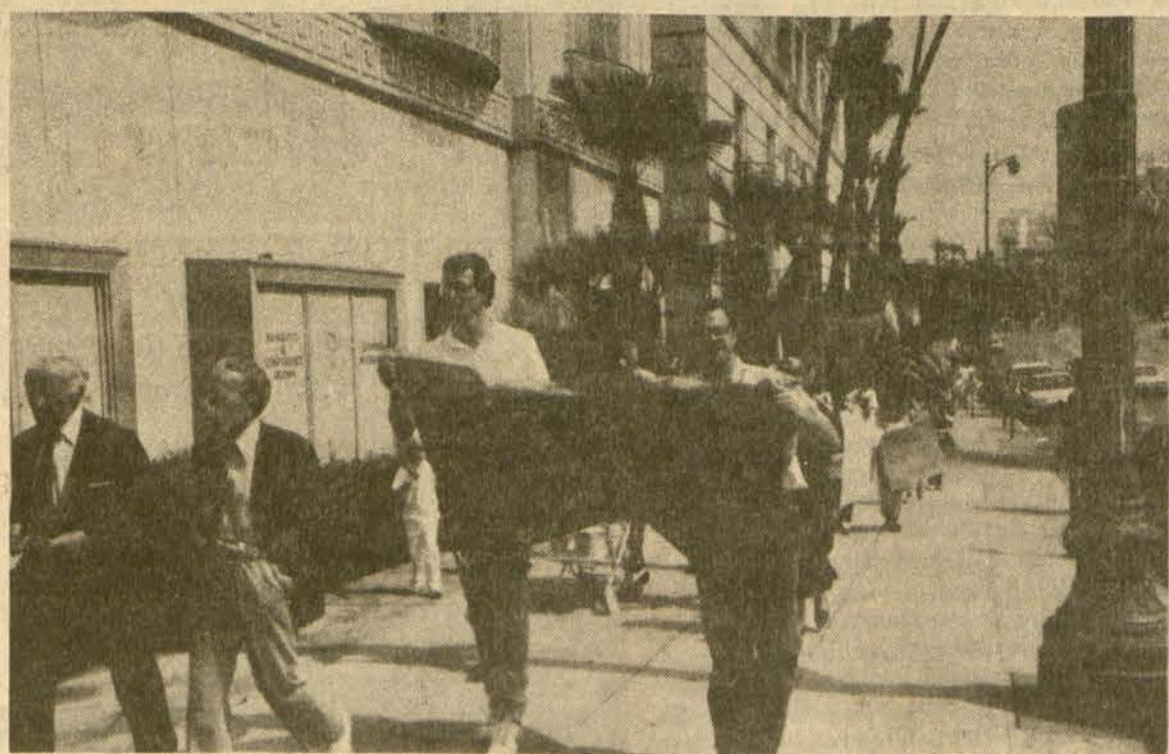
Savo knygos skyriuje „Literatūra ir šviesa“ Du Bos teigia, kad gražūs žodžiai yra mūsų minčių šviesa. Tai primena šveicarų rašytoją, meno istoriką ir filosofą Max Picard knygos *Der Mensch und das Wort* teigimą, kad niekur žmogus taip nepriartėja prie Dievo, kaip savo žodyje. Tai ypač Du Bos pabrėžia savo knygos skyriuje „Literatūra ir žodis“. Čia jis cituoja Genezė: „Ir tarė Dievas“. Ir tai kartoją tris kartus, pabrėždamas kuriamąją žodžio galią ir šviesos principą ir jos paslaptį literatūroje. „Mes priartėjame“, sako jis, „prie šviesos paslapties literatūroje, kuri veda ir prie paties Dievo“. Dar ryškiau kuriamąją žodžio galią Du Bos pabrėžia, cituodamas Šv. Jono Evangelijos žodžius: „Pradžioje buvo Žodis“. O tas Žodis, kuris buvo pas Dievą, yra antrasis Šv. Trejybės asmuo — Kristus — ir kūrybos principas, ir amžinoji Tėvo išraiška: „l'expression éternelle du Père“.

Idomus Du Bos knygos skyrius „Literatūra ir grožis“. Čia jis svarsto klausimą, ar grožis egzistuoja pats savyje. Ir į šį klausimą Du Bos atsako teigiamai. Grožis, teigia jis, egzistuoja pats savyje. Ir egzistuoja jis anksčiau, negu mes jį pajuntame — ir visiškai nepriklausomai nuo mūsų. Tad jis — grožis — prieš tapdamas subjektyviu, yra objektyvus. Bet kas iš tikrųjų yra — ir ar iš viso jis yra grožis, be jį savo sieloje pajuntančio žmogaus? Juk tikrai žmogus tegali pasakyti, ar grožio objektas, būdamas (pagal tapatybės principą) tai, kas jis yra, jam yra gražus, neutralus ar bjaurus. Yra gėlių, kurių žiedų dulkelės sukelia alergiją — žiedlige. Tačiau tos aromatines dulkeles, kol jį plūduriuoja žydinčiose pievose ar laukuose, nėra šienlė. Ir ne visi susęga šienlė. Ne

visiem ir tas pats grožio objektas yra gražus, nors jis objektyviai nesikeičia ir visada yra tai, kas jis yra. Tai galbūt pareina nuo to, kas jungia fizinį pasaulį su dvasiniu. „Yra intymūs ir gilūs ryšiai“, sako J. Guehenno, „tarp to, kas yra mummyse, ir to, kas yra už mūsų“. O Rabindranath Tagore's žodžiais, tai šviesa, kuri spinduliuoja iš išorinės erdvės daiktų ir kurią pasitinka žmogaus siela, nušviendama dvasiniu džiaugsmu, apie kurį kalba amerikiečių filosofas George Santayana savo veikalė *The Sense of Beauty*.

Žinotina ir tai, kad grožio objektas — literatūra, tapyba, muzika — ne visais laikais būna vienodai vertinami. Ir tai pareina nuo laiko ir erdvės plotuose nesustojančiai banguojančio žmogaus kelio žingsniais, pereinančiais į metafizinis tolius.

Tai tėra tikrai labai trumpas stabtelėjimas prie dviejų dramatiškai skirtingų — Sartre ir Du Bos — pasaulių ir jų literatūros sampratos bei jos esmės ir prasmės, kuri atsiskleidžia jų knygos *Kas yra literatūra?* Sartre'ui literatūra, ypač proza, yra už meno ribų. Ji ne tikrai nieko nepasako, bet ir mažai tėra reikalinga. Be jos, o taip pat net ir be žmogaus, galima lengvai apsieiti. Du Bos pasaulio ir žmogaus kelio vizija atsiskleidžia krikščioniškos doktrinos šviesoje, kurioje iškyla ir Kristus — visatos centras ir istorijos gairė, pervedanti žmogų per nebūties begynę — „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“. Du Bos ir žmogaus kūrybos žodį sujungia su amžinojo Žodžio — su Logos, kuris yra ir kūrybos principas.

Los Angeles lietuvių demonstracijos dėl Lietuvos nepriklausomybės šių metų kovo 24 dieną. Kairėje — šios „Kertinės parašės“ autorius rašytojas Pranas Visvydas. Eisenos priekyje jaunuoliai neša trispalvę.

Alekso Ungaraičio nuotrauka

Dr. Jonas Balys

Didžiojo dramaturgo pėdsakais

Apsilankymas Šekspyro gimtinėje

Graži saulėta rugpjūčio 20 diena. Turistinis autobusas rieda tarp vešlių žaliuojančių laukų, lygumų ir nedidelių kalvų pietvakarių Anglijoje. Gamtos vaizdai daug kur primena senąją Lietuvą, kai dar buvo kaimai ir viensėdžių sodybos su medžių ozėmis. Daug teko girdėti, kad Anglijoje kasdien lyja. Kiek prisimenu, Skotijoje panašiai ir buvo, kai lankiausi Edinburge prieš Antrąjį pasaulinį karą. Tuo tarpu čia šimtmet jau trečias mėnuo daug kas laukia lietučio, nes avys ir karvės, kurių daug pakeičiui ganosi, galės pritrūkti žalios žolės.

Mūsų tikslas Stratford-upon-Avon, apie 100 mylių nuo Londono. (Avon yra upė, ant kurios tas miestelis pastatytas.) Išgarsino tą vietą didysis dramaturgas William Shakespeare, kuris čia gimė 1564 metais ir čia buvo palaidotas 1616 metais. Idomus dalykas, kad jį išgarsino kaip rašytoją tais laikais ne jo teatro veikalai, bet jo romėnų pjesės, kurios buvo anksčiau išspausdintos: „Venus and Adonis“ (1593) ir „The Rape of Lucrece“ (1594). Pagarsėjo jis ir nemažą pinigą susikrovė kaip teatro „įstatas“, pasidaręs anų laikų garsenybės teatro žvaigždė. Būdamas teatro „Globe“

„minku“ Londone (jam priklausė dešimtadalis ar šeštadalis to teatro „šerų“), jis pradėjo rašyti teatrui pjeses, kad nereikėtų jas pirkti iš autoritų. To „Globe“ teatro pamatai neseniai buvo atkasti po apleisto „parking lot“ grindiniu ir gretimais namais (The Washington Times, October 13, 1989). O pats teatras irgi teatrališkai baigė savo dienas: įspūdiu delei vieno vaidinimo metu scenoje buvo iššauta iš tikros patrankėlės, užtaisais (pakulos?) užsidegė ir nukrito ant šiaudinio stogo, ir visas pastatas supleskėjo 1613 metais.

Anglai turėjo būti dideli teatro mėgėjai ir gausiai juos lankė, kurių Šekspyro metu Londone buvo bent keli, jei jie galėjo išsilaikyti ir duoti pelną. Įėjimo kainos buvo žemos: stovimos vietos — vienas pensas, galerijoje — du pensai, o kėdė prie scenos („parteris“) mūsų laikais — trys pensai. Taigi persikelti į anuos laikus, šešiolikto amžiaus pabaigą.

Pirmiausia mūsų autobusas sustojo mažoje vietoje Shottery, apie gerą mylią atstumo nuo Stratfordo. Čia aplankome William mylimosios

ir vėliau jo žmonos „Anne Hathaway Cottage“. Tai kuklus nedidelio ūkininko namelis (užtat ir pavadintas tik „Cottage“, bet ne „Mansion“). Šiaudinis stogas, iš kurio kyšo du kaminaai. Aišku, kad namelis ne kartą turėjo būti restauruotas ir stogas perdengtas. Didelė turistų eilė eina palengva žasele iš vieno kambario į kitą. Kambariai beveik tušti. Vadovė aiškina. Štai čia seklyčia arba svečių kambarys. Ilgas, siauras ir gerokai nudėvėtas minkštasuolis (uslanas). Ant šito suolo William su Anne „burkuodavo“, kai jis ją aplankydavo, ateidamas pakluonėmis apie mylią kelio iš Stratfordo. „Tai autentiškas baldas, apie penkis šimtus metų senumo“, patvirtina aiškintoja. Einame toliau. Štai ano meto virtuvė: prie sienos atitverta ugnivietė, ant vašio pakabintas varinis katilas ir yra turėklė skylės bent septyniems katilams pakabinti (žr. iliustraciją). Yra prietaisai katilą pakelti arba nuleisti žemiau ant ugnies. Maniau, kad šone ant ilgo koto yra pakabinta keptuvė. Klydau, tai varinis indas su skylėmis šonuose, kur buvo laikomos degančios anglys, kad pasiildytų kambarius šaltiems orams užėjus. Tai tokioje virtuvėje Anne virdavo arbatą pavaišinti William, kai jis ją aplankydavo. Labai panaši „virtuvė“ yra ir Šekspyro tėvų namuose.

Anne buvo paprasto ūkininko duktė, bet apsuksi. Ji buvo aštuoneriais metais vyresnė už William ir sugebėjo prisivilioti aštuoniolikos metų turtingo miestiečio sūnelį. Jie susituokė 1582 metų lapkričio 30 ar gruodžio 1 dieną, ir po šešių mėnesių 1583 m. gegužės 26 d. jau gimė pirmoji dukrelė Susanna. Atrodo, kad jie apsigyveno William tėvo namuose Henley gatvėje, Stratforde, kuriuos aplankėme vėliau. Taip 26 metų Anne ir 18 metų William pradėjo vedybinį gyvenimą.

Nedaug težinome apie Šekspyro šeimos istoriją. William tėvas John buvo pasiturintis pirklys ir odos gaminių, kaip pirštinių ir kt., dirbėjas. John buvo ne vietinis, iš kažkur atvykęs, bet vedė vietinio turtingo ūkininko dukterį Mary Arden ir gavo gerą krautį. John ir Mary turėjo šešis vaikus, bet užaugo tik vyriausias William ir jauniausias Edmund, abu

William Shakespeare gimtinės namas, Stratford-upon-Avon, Anglija. Kiekvienų metų balandžio 23 dieną Vakarų kultūros pasaulyje švenčiamas Šekspyro gimtadienis.

Dr. Jono Balio nuotrauka

pasidarė teatro artistais. William'ui ir Anne dar gimė 1585 metais dvyniai: sūnus Hamnet, kuris mirė vienuolikos metų, ir duktė Judith, kuri išgyveno 77 metus ir mirė 1662 metais. Susanna mirė anksčiau, 1649 metais, Anne mirė 1623 metais, turėdama 67 metus. Visi trys Judith sūnūs mirė jauni, dar nevedę. William susilaukė įpėdinės tik iš savo vyresnės dukters Susanna, kurią jis, atrodo, labai mylėjo. Ta anukė Elizabeth Hall suaugo ir ištekojo, bet vaikų neturėjo. William jaunesnis brolis Edmund mirė 1607 metais, nepalikęs įpėdinių. Taip baigėsi Šekspyro šeimos medis. Kaip matome, anų laikų Anglijoje mergaitės lengviau nugalėdavo ligas ir ilgiau išgyvendavo, negu berniukai.

Prie Šekspyro namų Henley gatvėje vėl susirinko būrys turistų. William tėvas John ten turėjo du namus: vieną prie gatvės, kur buvo jo biznio įstaigos, ir kitą šeimos gyvenimui kieme, su šiaudiniu stogu ir būdingais to laiko langeliais (žr. iliustraciją). Aišku, ir tas namas ne kartą turėjo būti remontuotas.

Idomiausias yra kambarys, kuriame 1564 m. balandžio 23 d. gimė pirmas šeimos vaikas William. Nemaža medinė lova, aptverta rėmais iš trijų pusių, šone skrynias drabužiams sudėti, ant jos šotis (žr. iliustraciją). Šalia lovos ant kėdės sėdi prižiūrėtoja, kuri aiškina, kad lova ir skrynias esą autentiškos, bet lovatiesė yra tik iš to laikotarpio, bet ne Šekspyro šeimos palikimas. Ant lovos užrašas: „Prašoma nepaliesti“. Perspėjimas vietoje, nes nuotraukos dešinėje matome turistą, kuris jau tiesia ranką... Atsiminkime tik varinę šv. Petro statulą Vatikano bazilikoje. Yra tikinčių, kad prisilietimas statulos kojos suteiks laimę ar sveikatą. Po kelių šimtmečių reikėjo statulai prilituoti naują koją, nes prisilietimai aną nudildė.

Biografinės žinios apie William labai negausios. Jis lankė Stratforde vietos mokyklą, bet atrodo, kad jos nebaigė, nes reikėjo padėti tėvui jo prekybiniuose reikaluose. Tėvo padėtis keitėsi: tai turtingas ir įtakingas, tai atsidūręs sunkumuose. Jis ilgai buvo miesto tarybos nariu (Alderman) ir kurį laiką net Stratfordo meru (Bailiff), bet apie 1577 metus nustojo įtakos ir daug turto. Jis buvo dukart teisimo skaudžiai nubaustas: turėjo sumokėti 40 svarų pabaudas. Tada tai buvo dideli pinigai. Tik turtingiems žmonėms tokias baudas uždėdavo, nes iš biednioko juk nieko neišieškosi. Ir kas keisčiausia, kad nėra jokių dokumentų, už ką John Shakespeare buvo taip skaudžiai nubaustas. Vienas dokumentas rodo, kad John pateko į „juodąjį sąrašą“ už savo parapijos anglikonų bažnyčios nelankymą. Istorikai daro išvadą, kad William tėvas John prisilaikė senosios katalikų religijos ir už tai buvo dukart nubaustas po 20 svarų. Tačiau jis išlaikė abu savo namus. Vėliau jam padėjo praturtėjęs sūnus William.

Visiškai trūksta patikimų žinių, ką William veikė tarp 1586 ir 1592 metų. Manoma, kad jis keliavo po kraštą su kokia nors keliaujančių teatralų grupe ir išmoko vaidybos meno. Nuo 1592 metų jis jau tvirtai įsitaisęs Londone ir pasidaręs garsiu artistu. Londone jis pasiliko iki 1610 metų, tik dažnokai apsilankydavo Stratforde, kur gyveno jo šeima. Londone jis parašė savo garsiuosius veikalus: 4 poetas, 36 pjesės, 154 sonetus. Gerai uždirbo su teatru, įsigijo Londone du namus. Trečią didelį namą, pavadintą New Place, didžiausią visame mieste, įsigijo Stratforde už 60 svarų (anuomet tai buvo dideli pinigai). Tame name apgyvendino savo dukterį Susanna su jos vyru John Hall, kuris buvo garsus gydytojas. Londone buvo išleista jo medicininė knyga *Select Observations on English Bodies*, 1657.) Atrodo, kad ir Anne ten apsigyveno, o nuo 1610 ar 1611 metų ir pats William, „pasitraukęs į pensiją“, kaip dabar

sakytume, ten ir mirė. Nėra jokių duomenų, kad William žmona Anne būtų su juo gyvenusi Londone. Ji buvo paprasta kaimietė, tad nepriimtų prie miesčioniškos kompanijos, kai jos vyras pasidarė garsenybės ir net įsigijo savo šeimai herbą.

Kai duktė Susanna gerai ištekojo, tai jos sesuo Judith nebuvo taip laiminga. Jos vyras, vietinis Thomas Quiney, nebuvo tvarkingas. Net jų vedybų Bažnyčia nepripažino, nes jos buvo atliktos vedyboms draudžiamu laiku (mes sakytume „per gavėnią“). Jis turėjo aferą su kažkokia Margaret Wheeler, kuri, sunkiai gimdydama, mirė kartu su kūdikiu. Thomas prisipažino kaltu ir apgailestavo, todėl teisėjas jam uždėjo nedidelę viešą bausmę: per tris sekmadienius būti Stratfordo bažnyčioje, apsidengus paklode (toks buvo to laiko paprotys). Kai Thomas paaukojo pinigų parapijos vargšams, tai teisėjas jį nuo tos bausmės atleido. O kai apie tai sužinojo William, tai jis pakeitė savo testamentą, nieko nepalikdamas tam žentui, bet dukterį Judith vis tiek aprūpino.

Savo testamente William didžiąją savo turto dalį užrašė dukteriai Susanna ir jos vyriui dr. Hall (namus Londone ir Stratforde), apdovanojo žiedais tris savo draugus, paliko lėšų Stratforde vargšams šelpti. Užrašė simbolišką dovaną, baldus ir lovą, ir savo žmonai Anne, nors pagal tų laikų anglų įstatymus našlė paveldėdavo trečdalį vyro turto ir be testamentu.

William mirė 1616 m. balandžio 23 d., savo žento dr. Hall prižiūrimas, ir buvo palaidotas to patioje Šventos Trejybės bažnyčioje, kurioje buvo pakrikštytas. Įsidėmėtinas sutapimas: jo gimimo ir mirties datos abi yra balandžio 23 dieną. Apie William ligą vietos vikaras parašė: su savo dviem gerais draugais labai įsilinksmo, per daug išgėrė, „gavo karštį“ ir mirė. Per anksti mirė, vos 52 metų. Gal dar būtų daug ką parašęs. Nuostabus dalykas, kad per taip trumpą laiką (18 ar daugiausia 22 darbingus metus Londone) William galėjo tiek daug ir tokių gerų veikalų parašyti. Kilo teorija, kad tuos veikalus gal parašė kas nors kitas, mokytesnis, kaip lordas Francis Bacon, o William tik pasirašinėjo ir gavo pinigų, nes aukštai stovintiems žmogui būti rašytoju tada buvo negarbinga. Ta teorija dabar atmesta. Paskutinis Šekspyro veikalus buvo „Henry VIII“, pastatytas Londone 1613 metais, kurio metu nuo patrankos šūvio užsidegė „Globe“ teatras.

Ant William kapo Šventos Trejybės bažnyčioje yra kukli akmens lenta su ketureiliu, bet ne paties William parašytu, kurio dvi paskutinės eilutės skamba, kaip egiptiečių faraonų kapo užkeikimas:

*Good friend, for Jesus' sake forbear
To dig the dust enclosed here.
Blessed be the man that spares these stones,
And cursed be he that moves by bones.*

Gyvam esant, nedaug Šekspyro veikalų tebuvo išspausdinta, nes tai nebuvo laikoma pelningu dalyku („copyright“ tada nebuvo). Praėjus septyneriems metams po William mirties, du jo draugai, testamentu apdovanoti, John Heminges ir Henry Condell, paruošė pilną jo raštų laidą viename tome in folio: *Mr. William Shakespeares Comedies, Histories & Tragedies* (išspausdino Jaggard & Blount, London, 1623). Buvo išspausdinta 240 egzempliorių, kurių 79 išliko iki šiol. Tai buvo didelis darbas: reikėjo surinkti iš teatrų skriptus, iš kurių aktoriai mokėsi savo roles, atrinkti geriausias versijas („published according to the true originall copies“) ir t.t. Buvo daug laidų.

Kaip buvo įprasta tais laikais, William pasirinko savo „patronu“ arba globėju aukštos kilmės jauną didžiūną, „Right Honourable Henry Wrothesley, Earl of Southampton, and Baron of Titchfield“. Jam dedikavo savo poezijos kūrinius: „Venus and Adonis“ (1593), „The Rape of Lucrece“ (1594) ir ypač erotišką savo „Sonetus“ (rašė juos 1592–1594/5, kuriuos pačiuo ir išspausdino 1609 metais leidėjas Thomas Thorpe be autoriaus sutikimo). Patronas irgi atsilygino poetui, ypač jį paremdamas sunkiais 1592–93 metais, kai dėl maro epidemijos teatrai buvo uždaryti. William įsigijo „Globe“ teatro „šerų“ už Henry pinigų. Pagal to laiko paprotį, poetas kalbėjo sonetais į damą savo patrono vietoje. O ta dama, Henry meiluzė, buvo tamsiaplaukė, pusiau italė Emilia Lanier-Bassano. Ir pats poetas nebuvo abejingas tai sonetų „Dark Lady“. O ta dama buvo išsilavinusi kurtizanė, pati rašė poeziją. Tačiau jai William atrodė esąs per prastas: neaukštos kilmės (prekybininko sūnus!) ir neturėjo daug turto, kurio poezija negalėjo atstoti. Draugystė suiro ir William nuyko į dar romėnų laikais pastatytą Bath kurortą pasimaudyti ir atsigauti. Po 1595 metų William daugiau sonetų neberašė.

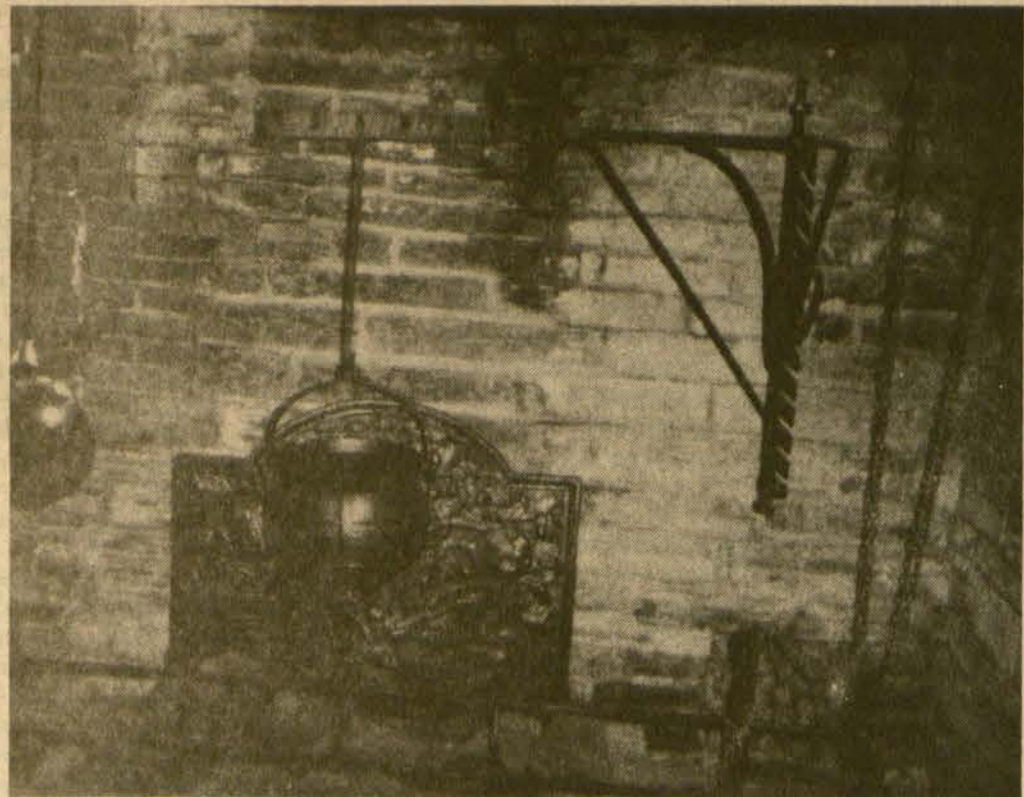
Pabaigai reikia paminėti, kad Washington, šalia Library of Congress antrųjų rūmų, yra baltos marmuro dviaukštis dailus pastatas, privati įstaiga vardu Folger Shakespeare Library (201 East Capitol S.E.). Pastatyta buvo 1932 metais Henry C. Folger ir jo žmonos fondacijos. Yra didelė salė su visokiais Šekspyra ir jo laikus vaizduojančiais eksponatais. Turbūt bus didžiausia pasaulyje biblioteka apie Šekspyra ir jo veikalus, priskaitant ir vertimus į įvairiausias kalbas (jų tarpe ir lietuvių), iš viso 230,000 tomų knygų ir 40,000 rankraščių. Yra ir nedidelis teatras, 243 vietos, kuriame profesionalai artistai keturis kartus per metus pastato keturis skirtingus Šekspyro veikalus, vis po šešias savaites. Kadangi teatras mažas, tai reikia iš anksto užsisakyti bilietus, kurie gana brangūs. Pigiausia vieta trims vaidinimams — 95 doleriai asmeniui. Teatras dabar savarankiškai tvarkosi, nepriklausomai nuo bibliotekos. Renesanso muzikos koncertai yra pigesni.

PANAUDOTA LITERATŪRA

Toor, David. *A Life of Shakespeare*. New York: Kenilworth Press, 1985.

The Annotated Shakespeare. Three volumes in one. Edited by A. L. Rowse. New York: Greenwich House, 1988. 2461 psl. in folio. Kaina — 75 doleriai.

Čia sudėti visi žinomi William Shakespeare veikalai. Be to, yra biografinė apybraiža, bibliografija, anotacijos ir gausios iliustracijos.

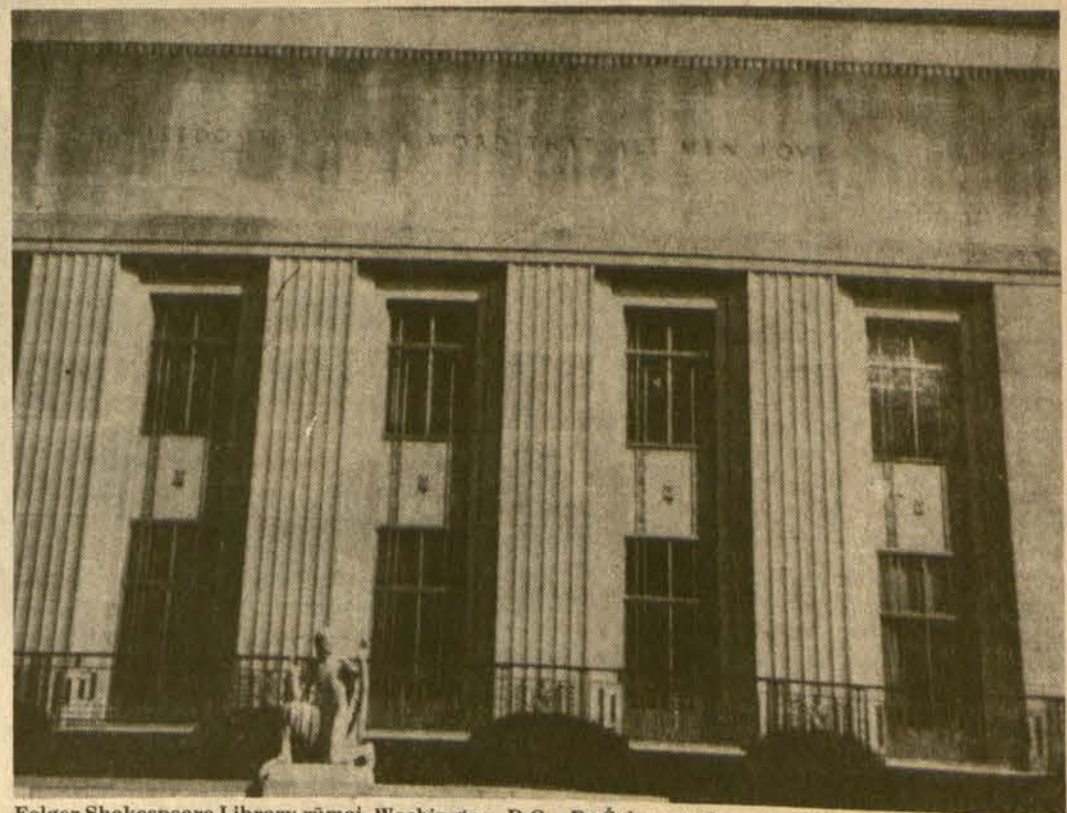
Šekspyro mylimosios Anne Hathaway trobelės virtuvė.

Dr. Jono Balio nuotrauka

Lova, kurioje gimė Šekspyras 1564 m. balandžio 23 d.

Dr. Jono Balio nuotrauka

Folger Shakespeare Library rūmai, Washington, D.C. Po Šekspyro dramų „Vidurvasario nakties sapnas“ veikėjo Puck statulele įrašyta citata: „Lord, what fools these mortals be!“

Dr. Jono Balio nuotrauka

Atsigaivinsime „Meilės eliksiro“ lašais

DALIA KUČENIENĖ

Lietuvių Opera kviečia visus į Gaetano Donizetti operą „Meilės eliksiro“, – dviejų veiksmų komišką spektaklį, kuris įvyks balandžio 28 ir gegužės 5 dieną Morton High School Auditorium, Cicero, Illinois. Jame dalyvaus Operos choras, Audronė Gaižiūnienė, Margarita Momkienė, Virgilijus Noreika, Arvydas Markauskas ir Arnoldas Voketaitis.

Pirmadienio ankstyvą rytą susitikome su operos tenoru (Memorino), Virgilijum Noreika, Lietuvos operos teatro ir baleto direktorium, primotenu, konservatorijos pedagogu, pasidalyti žiniomis apie jo pasiekimus, bendrais kultūriniais rūpesčiais bei ateities planais.

– Valandomis galime skaičiuoti laiką, iki prasiskleis premjeros uždanga. Jums tai vienas iš tūkstančio spektaklių, bet pirmą kartą dirbate su išeivijos vienetu. Kokie išpūdziai?

– Nuostabi atmosfera. Visi dirba su dideliu užsidegimu, su meile. Nereikia nei daug skambučių, raginančių darbui, nereikia nei kartojamų šaukimų per radiją. Vaclovas Momkus tik suploja rankomis ir visi tuoj subėga. Tai glosto mano širdį, nes dažnai profesionalams dainavimas yra lygus fabriko darbui, o čia, atvirkščiai, visi su malonumu dainuoja. Dirigentas Alvydas Vasaitis profesionaliai, tiksliai veda vieneta. Manau bus labai simpatingas ir geras spektaklis. Norėtusi tik vieno, kad būtų daugiau jaunimo, kuris galėtų tęsti šio unikalaus vieneto darbą, nes kitos tokios grupės nėra pasaulyje.

– Jūsų repertuare daugiausia yra dramatinės tenoro rolės, o Memorino – lyriška partija. Kaip vokaliskai tai išsprendėte?

– Memorino esu dainavęs prieš daugelį metų. Iš pradžių buvau išsigandęs, bet kai paklausiau Pavarotti ir Carreras interpretacijų, apsiraminau. Ši operos redakcija yra man nauja, teko viską iš naujo absoliučiai išmokti ir dainuoti lengvesniu vokalų, prisitaikant prie Donizetti stiliaus.

– Vakaruose dainininkai specializuojasi jų balsams tinkamose žanruose. Ar laikote save kokio nors stiliaus specialistu?

– Kol nenuvažiuoju į Italiją, apie tai negalvoju. Dirbdami mažame Lietuvos teatre, dainuojame viską, nes reikia užsidirbti duoną. Jei būtumėm pasaulinės garsenybės – nepatinka Vilniaus opera, tai važiuoju dirbti į Paryžių. Kukliomis sąlygomis dainuojame ir Verdi ir Wagnerį, ir Mozartą, ir Puccini. Žinau, kad, pavyzdžiui, Lyric Opera Chicagoje

Loreta ir Virgilijus Noreikos

samdo vieną sudėtį Mozart'ui, kitą Wagner'ui. Pagal mūsų išteklius, mes to negalime daryti. Negi kviesim iš Maskvos rusų, kad lietuviškai dainuotų Rigoletto ar iš Berlyno Lohengrin'ą, kada neturime nei rublių, nei dolerių astronomiškam algom. Dažnai girdžiu, „Noreika nieko neišmano, davė dainuoti netinkamą partiją“, bet reikia suprasti padėti: jei nesuklijuosiu sudėties, neturės ką dainuoti nei Ambrasci, nei Milkevičiūtė. Mažo teatro rėmuose lygiaverčių dainininkų sudėtis ne visada įmanoma. Jei turime gerą Aidą ir Amneris, trūksta Radames'o. Kokia išeitis? Uždaryti teatrą ir nieko nedainuoti? Bet tada 750 žmonių kolektyvas neturės duonos, o ir šiaip jų mėnesinė 150 rublių alga vos juos išlaiko. Esame maža trijų ir pusės milijono, tauta, ne keturiasdešimties milijonų, o genijai auga proporcingai. Jei kas dešimt metų sublizga operoje žvaigždė, džiaugiamės, bet diena iš dienos vertinamės normaliais, eiliniiais talentais. Girdėjau Berlyne „Lohengrin'ą“ ir pagalvojau, galėtumėm lengvai ten jiems prilygti, tančius atsiųsti du ar tris dainininkus, bet tikrai ne dvidešimt. Grįžtant prie klausimo, Italijoje mane vadino „Voce Pucciniana“, „con nostra calore di voce e manieri di canto“, gal todėl ir leido debiutuoti didžiojoje La Scala su Pinkerton'o role iš „Madama Butterfly“.

– Netikėtai atsiradome jau Italijoje, bet grįžkime praeitin ir tėvų gimtinei, tėvų ir pirmųjų dainavimo mokytojų įtakos.

– Tėvas, Leonas Noreika, labai mėgo muziką. Visus savo vaikus, įskaitant ir posūnius, nukreipė į meną. Iš keturių brolių tik vienas išėjo į normalius žmones: ne menininkas, o chirurgas. Motina Marcijona Katauskaitė, joniškietė, turėjo nuostabų balsą. Baigęs konservatoriją, bandžiau

su ja rungtis, kuris aukščiau išdainuosim. Be abejonės, pralaimėjau prieš natūralaus talento dovaną. O dėl mokytojų, labai šviesiai atsimenu keturis: Norvaišą, Karosą, Petrauską ir neapolietį italą Barra. Kiek tik prisimenu, visada dainavau. Pradėjau susipažinti su muzika, pūdamas triūbą, vėliau chorvedyboje. Į konservatoriją įstojau, būdamas 17 metų. Norvaišas buvo geras pedagogas, vėliau jau Italijoje pamačiau, kad jis davė tuos pačius pratimus, kaip ir maestro Barra.

– Turėjote progos dirbti su garsioju Kipru Petrausku, dainininku, apdovanotu ne vien genialiu talentu, bet ir išėjusiu gera mokyklą. Ar kaip pedagogas jis mokojo tai perduoti jauniems dainininkams?

– Mokyklą jis tikrai turėjo, nes mokėsi pas garsų profesorių Gebelį, o Gebelis buvo dar garsesnis. Everardi mokėsi; tai šeima, iš kurios išaugo visa plejadą žymių dainininkų. Pas Petrauską reikėdavo jau atsinešti paruoštus kūrinus; kaip pedagogas jis buvo efektyvus tik tokiems studentams, kurie mokėjo valdyti savo vokalo protą, kurie suprato, įsiamonino, ką jie daro. Nes dabar, kai pats dėstau vokalo, suprantu, kad kai kuriems studentams nieko negali padėti. Vieną dieną viską gerai pakartoja, o kitą vėl daro tas pats klaidas. Genialiam pedagogui reikia ir lygių gabumų jauno dainininko, Petrauskas, išdirbęs dešimtmetį Petrapičio Marijos operos teatre su pačiais žymiausiais dirigentais, buvo nepamainomas mokytojas interpretacijos srityje. Jis žinojo visus vokalinius „triukšus“, mokėjo vesti balsą. Jis buvo mano idolas, mano stabas. Mėgdžiojau jo tembrą. Jis viską parodydavo, nes dainavimas yra protinis darbas, yra gudrumo meistriskumas, kaip šitaip, o ne kitaip įgudusiai valdyti refleksus, kaip dominuoti

balsą. Dirbdami kartu, paruošėm daug rolių.

– Baigus konservatoriją, ar prasidėjo darbas operos teatre?

– Nuo 1957 metų pradėjau nuolat dainuoti pagrindinius tenoro vaidmenis Lietuvoje, Čekoslovakijoje, Jugoslavijoje, Vengrijoje, dalyvavau 50 spektaklių Vokietijoje ir didžiajame Maskvos teatre.

– Ar lietuviams dainininkams pakanka pasiruošimo Lietuvoje?

– Nepakanka. Bloga sistema, kuri perkrauta nereikalingomis disciplinomis, koncertmeisteriai stokoja profesionalumo. Išvykęs studijuoti pas profesorį Barra, užpildžiau spragas technikoje, kvėpavime. Pas jį buvo išvykę ir daug kitų mūsų vokalistų.

– Bandant išvirtinti savo karjerose, turbūt dainininkams reikėjo priklausyti partijai?

– Nebūtinai, ne visi priklausė. Buvau sau pasakęs, kad padarysiu karjerą be partijos, nuo 1957 iki 1970 metų tai padariau. Aukščiausią liaudies artisto apdovanojimą gavau, būdamas 35 metų, ne partietis. 1971 metais buvo daugelį kartų įsakmiai pasakyta, aiškiai ir tiesiai, kad baigčiau visas istorijas: jei noriu išvažiuoti į užsienį, turiu tai padaryti. Sąjūdžio veiklai sustiprėjus, daug ką sužinojau, dar prieš Prunskienę, Ozolą ir kitus iš partijos išstojau. Viešame susirinkime skatinau, kad ir visi Lietuvos Respublikos operos ir baleto teatro nariai išstotų, idant vienetas būtų depolitizuotas.

– Nuo 1975 metų einate Lietuvos operos teatre meno vadovu bei direktoriaus pareigas. Tai sunki rolė, ilgų metų našta. Kaip suderinate dainavimą su administravimu?

– Istorija yra tokia. 1974 metais nuo per daug intensyvaus dainavimo atsirado mazgai ant stygų, reikėjo juos išoperuoti. Balsas skambėjo nešvariai, tarsi su smėliu sumaišytas. Galvojau, kad pasibaigė dainininko karjera. Dirbant dideliuose teatruose, susikaupė administracinės žinios. Tuometinis ministras, gelbėdamas padėti, kaip man duoną užsidirbti, pasiūlė poziciją. Atsitiko įdomus dalykas, kad penkerius metus balsui pailsėjus – dingio traškejimas. Galvojau išsilaikyti bent ketverius metus, nes, pavyzdžiui, Bolshoi teatre direktoriai išsilaiko tik dvejus metus, ilgiau jiems neįmanoma išsilaikyti, nes juos „sistema suvalgo“. Išsilaikiau penkiolika metų; tai laikotarpis, kurio dar nė vienas Lietuvos direktorius „neišvežė“. Esu bandęs atsisakyti, tačiau, kai iškėliau pasitikėjimo votumą, iš 448 438 balsavo už mane, o 10 susilaikė... Ekstremistų visur yra, tokiose pareigose vieniems esi durnas, kitiems protingas. Kaip faktą, galiu pasakyti, kad mūsų teatras pagal statistinius duomenis yra labiausiai lankomas teatras visoje Sovietų Sąjungoje. Tai didelis laimėjimas. Turėdamas savo nuomonę, negali būti geras vasiomone.

– Kokia dabartinė situacija? Ar krašto politinė bei ekonominė krizė palies ir teatrą?

– Situacija yra problematiška, kritiška. Vakar telefonu pranešė, kad personalas negali atvykti į darbą, ir repetitijas, nes jau ir autobusams trūksta benzino. Du trečdaliai klausytojų nebegalės atvykti iš kitų miestų. Karnavičiaus „Gražinos“ jokių būdu negalėjome pastatyti Vasario 16 dienai, nes truko scenai lentų. Galų gale, kai gavome lentas, jos buvo šlapios, ir reikėjo porą savaitių jas džiovinti, prieš dailidėms pradėdant darbą. Neįsivaizduojamos problemos Vakarų teatrams. Norėtumėm išvežti operos ir baleto teatrą į užsienį, bet neturime koncertinės organizacijos, kuri rūpintųsi mūsų tarptautinėmis gastrolėmis, kurios

Loreta Vaškevičienė

AMŽINAS RATAS

I saulės roges išodinsiu
Vėjo žirgais iš žemės išskraidinsiu
I paukščių taką
Medaus mėnuo
Svajonėmis gyvent išvyko

Nenusimink mes neilgam
Mes grįšime
Tiktai kiti
Planetų dulkėmis pavirtę
Su saulės šviesuliu
Tamsiausiam pakrašty

Ir motina priglaudusi dulkėtą veidą
Pasveikins mus
Kaip mylimus vaikus
Ir nebeklaus o džiaugsis
Kad esame
Ir meile amžina palaimins mus

O mes jai dukrą žemės dovanosim
Ji giminę turės pratesti
Ir ves per lauką motina mergaitę
I dangų rodyt ir sakys
Štai Jis.

GIMIMAS

Vilnija laikas
Ir vienatvė
Pavargusio keleivio sapnas
Banga sudūžta į aušros vartus
Kažkoks gal trumpas
O gal kvailas taktas
Skačiuoja mano
Buvusius ir esamus metus
Ir sensta laikrodys
Kerpėja ciferblatas
Seniai sulūžusi sekundinė strėlė
Prisiminimais prausiamas
Paseno veidas
Jo kontūrai
Raukšlėti ir pilki
Velėna artinas
Ir šaltas kvėpas
Kūną pasenusį pavargusį priglaus
Ir džiaugsis samonė
Laisva vėl tapusi
I kūdikį ištiedama sparnus.

Vytautas Ignas

Draugystė, 1978

Vytauto Igno tapybos darbų paroda bus atidaryta Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, šių metų gegužės 5 dieną.

SENAI KARTU

Ir kartais vėtra
Sudrumstia ramybę
Laukuos pakvimpa medumi
Per pievas bėga palaidi žirgai
O paukščiai moudosi lietaus ugnį
Ir tiktai meilės dvelksmas
Dengia ramybę
Dviejų žmonių
Kurie seniai kartu
Ir lietuje prisiminimų nusimaukę
Jie vėl sugrįžta į senus laikus
Kam kas žadėta atiduota
Gyvenimas ir net mirtis
I meilės pradžią grįžę
Jie glėbyje dviejų žmonių užmigs
Tiktai žirgai prabėgę šuoliais
Juos vėl į dabartį gražins
Kur laukuose medum pakūpius
Jus senstančius ramins vėl pieva.

Virgilijus Noreika su vyskupu Paulium Baltakiu.

padėtų mums finansiškai išsilaikyti.

– Teko girdėti, kad vis dėlto susitarėte į Vokietiją nuvežti Verdi „Don Carlos“.

– Vyktime su opera dvylikai spektaklių, vešime kartu baletą „Giselle“ ir gal Bellini operą „Norma“.

– Praėjusį rudeni, viešint Lietuvoje, teko pasidžiaugti Jūsų žmonos Loretos baleto menu. Ložėje mamytė džiaugėsi ir šešiasdešimties Virgutis. Kai paklausiau, kuo jis nori būti užaugęs, atsakė: operos dainininkas, kaip tėvelis.

– Taip jis kalba, bet būti dainininku reikia ne vien tik noro, bet ir balso, o tai dar toli gražu. Šiuo metu jis taip pat labai nori būti riteriu, žaidžia su kardais ir kalavijais ir labai pasiilgsta mamos, kai ji išvažiuoja ilgesnėms gastrobėlėms, o dabar ji kaip tik buvo išvykusi 2 mėnesiams į užsienį. Ten atliko 96 koncertus. Kaip

šeima, mėgstame namus ir labai džiaugiamės kartu praleistomis akimirkomis.

– Aukštųjų balsų dainavimo metai riboti. Realiai galvojant, liko dar koks dešimtmetis. Kokie ateities planai, naujos rolės, soliniai rečitaliai, pedagogika, direktoriavimas?

– Esu atlikęs jau netoli 500 rečitalių, manau likusį laiką dalinti, kaip ir iki dabar, tarp operos ir koncertų scenos. Gal apsispsiesiu dainuoti Vokietijoje „Don Carlos“. Dėl naujų rolių? Iš tikro Memorino yra naujai išmokyta rolė. Žinau, kad aukštą do, kaip damoklo kardo virš galvos, bandysiu ateityje vengti.

Bendraujant su šiuo nuostabiu jūsu vienetu, kilo ateičiai nauja mintis: kodėl nepasikviesti šios operos pas mus į Lietuvą. Planuojame bendromis jėgomis kitą gegužės mėnesį pastatyti Banaičio „Jūrą ir Kastytį“. Ta pačia pro-

ga galėtumėm Lietuvoje sudainuoti abi, tai būtų Chicago Lietuvos operos gastrolės tėvyneje. Jei laikai bus geresni, bus įmanoma, o jei ne, tai turėsime dar glaudžiau bendrauti, dar kiekiaug jėgas suremti, kad igyvendintumėm užsibrėžtus planus.

Ilgus dešimtmečius Lietuvių opera Chicagoje su kantrybe ir meile mums dirbo, mums dainavo nelengvomis išeivijos sąlygomis. Šiais metais turėsime progos išgirsti šešis menininkus iš Lietuvos Respublikos operos ir baleto teatro, keturis tenorus, kurie papildys vyrų chorą, ir du solistus: baritoną Arvydą Markauską ir tenorą Virgilijų Noreiką, kurie, savaitę pailsėję po operos spektaklių, žada atlikti rečitalį Chicago visuomenei. Besišnekučiuodami, baigėme gerti karčią kavą, tikėdamiesi premjeroje atsigaivinti meilės eliksiro lašais.

Siemietinių Lietuvių operos spektaklių plakatas ir programos viršelis – dailininkė Ada Sutkuviene. Spektakliai įvyks šiandien, balandžio 28 d., 7:30 v.v. ir gegužės 6 d. 3 v. p.p. Morton Mokyklos auditorijoje, 2423 So. Austin Blvd., Cicero.

Raimundas Korzonas, Lietuvių operos valdybos pirmininkas, šiemetinio Lietuvių operos pastatymo solistas Virgilijus Noreika ir dirigentas Alvydas Vasaitis. Algio Korzono nuotrauka

LDM galerija Lemonte atsidaro su Vytauto Igno paroda

VIKTORIJA MATRANGA

Lietuvių dailės muziejus džiaugiasi naujos galerijos atidarymu Lietuvių centre, Lemont, Illinois, šių metų gegužės 5 dieną. Atidarymas bus pažymimas parodomis ir pokyliu. Pagrindinė paroda bus tapytojo-grafiko Vytauto Igno personalinė paroda, greta eksponuojamų trijų kolekcijų rinkinių: Lietuvių dailės muziejaus, Čiurlionio galerijos ir Lietuvių tautodailės instituto archyvinų eksponatų.

Lietuvių dailės muziejaus galerijos oficialaus atidarymo proga atvyksta pats dailininkas Vytautas Ignas iš Connecticut. Parodoje matysime maždaug 40 vien spalvotų dailininko darbų — aliejinės tapybos ir mišrios technikos (tušas, akvarelė ir tempera) paveikslų, sukurtų per pastaruosius 20 metų. Parodoje rikiuosius paveikslai „Pavasaris“, „Saulė“, „Gyvybės medis“, „Klouno pasaulis“, „Juokdario šeima“, „Paparčio žiedas“, „Rūpintojėlis“, „Sužadėtiniai“, „Liaudies dainų dainininkė“ ir kiti.

Šitokie pavadinimai Igno kūrybos repertuare kartojasi jau seniai. Savo tematikoje dailininkas pristato savo pasaulėjautą ir vaizduoja požiūrius į gyvenimą bei jų nuotrupas. Jo asmeniškose, tuoj pat atpažįstamoje kūryboje, daiktai virsta simboliais. Ornamentumu, dekoratyviniais elementais, spalvų žaismu ir formų sudėtingumu jis suvienija augmeniją ir gyvulių/žmonių pasaulius. Gyvuliai ir žmonės žiūri į pasaulį panašiais veidais. Ignas yra visų kultūrų primityvaus meno žadintas, o, žinoma, stipriausiai remiasi lietuviškuoju liaudies menu. Jo tematika: jo paties religinė ir tautinė sąžinė. Šventieji, Madonos, Nukryžiuotieji ir Rūpintojėliai pinasi su pasakų ir dainų mistiniu pasauliu. Tradicinis gamtos pažinimas siejasi su Lietuvos peizažo prisiminimų įvaizdžiais. Paukščiai, jautiai, saulės, ir gelės sukasi tarp malūnų, trobelių ir vežimų vienoje plotmėje.

Ploktumoje visi daiktai vienuodai svarbūs. Kaip dailininkas Viktoras Vizgirda rašė *Aiduose* 1974 metais:

Tie darbai neturi perspektyvos — plokšti. Trijų matavimų tuštumą užpildo kaip tik tie ornamentiniai

Vytautas Ignas Rūpintojėlis, 1970 Linoraižinis, 19" x 30"

motyvai, kurių vaidmuo yra tolygus kūrinio siužetui. V. Igno šventieji, žvejai ir piemenėliai yra išskaptuoti iš to paties kamieno, kaip ir dievdirbių kūryba, kuri nepažino Madonos dieviškojo grožio ir ikono grafiškos nuostatų apatstams. Tai tie patys liaudies žmonės kasdieninė kaimo aplinkoje su savo rūpesčiais ir vargais.

Igno kūryboje veikia įtampa tarp optimizmo ir nevilties. Grafikoje pagrindinis aspektas yra juodas. Komplikotos, kampotos figūros geometrinuose, pjaustytuose rėmuose ir linksmos, šviesios spalvos tapyboje savo ornamentumu klaidina tos figūros geometrinuose, pjaustytuose rėmuose ir linksmos, šviesios spalvos tapyboje savo ornamentumu klaidina žiūrovą. Iš arčiau pasižiūrėjus, net paprastai linksmos temos, pvz., „Sužadėtiniai“, „Pavasaris“ ar „Juokdariai“ kelia niūrią nuotaiką. Rimti žmonės dažniau atrodo nužeminti arba vargšai, negu linksmi. Stipriai jaučiama lietuviška melancholija ir susigvenimas su skaudžia istorija.

Igno kūryboje krikščioniški, pagoniški ir tautiniai simboliai lygiateisiai. Pavyzdžiui, kūrinyje „Lithuania“ Pieta ir Rūpintojėlis abu liūdi dėl Lietuvos padėties. Angelai saugoja Gedimino stulpus ir Vytį; piemenukas, pūsdamas savo ragelį, gerbia karvę, panašiai, kaip angelai trimituoja prie Lietuvos ženklų. Aureolės

vienodai apšviečia šventuosius ir medžius.

Kompozicijose paprastos formos padaugintos ir sumegztos. Žuvis ar gėlė, iš pirmo žvilgsnio, atrodo naiviai ar paviršutiniškai pristatyta, o iš tikrųjų, kaip po padidinamu stiklu, igauna savo individualybės didybę ir simboliškai šventą būtį.

Vytautas Ignas gimė 1924 metais Lietuvoje, 1941–43 metais studijavo Dailės institute, Vilniuje, pokario metu studijavo Freiburgo École des Arts et Métiers, kurią baigė 1948 metais, ir po to specializavosi grafikoje. Emigravo į JAV 1950 metais. Gyveno Chicagoje, Clevelande ir New Yorke. Projektavo vitražus bažnyčioms, dėstė meno mokykloje New Yorke. Dalyvauja parodose nuo 1959 metų iki šios dienos. Svarbus jo kūrybos raidai įvykis buvo nvykimas su paroda į Vilnių 1971 metais. Vienam iš pirmųjų išeivių dailininkų, pasirodžiusių Lietuvoje, Ignui tas pirmas (ir iki šiol vienintelis) grįžimas į gimtinę padarė neišdildomą įspūdį. Jis sėmėsi dvasinių lobių, atnaujindamas ir gaivindamas savo lietuvių liaudies meno šaltinį. Daugiau kaip mėnesį jis lankė kolegas dailininkus, liaudies meno muziejus ir gilino savo liaudies meno sampratą. Tuo metu sudarė 82 darbų parodą, iš kurių 52 liko kaip dovana muziejui, tapdami svarbiu vieno išeivijos dailininko rinkiniu Vilniuje. JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba 1982 metais paskyrė Vytautui Ignui Dailės premiją.

Laukiame Vytauto Igno tapybos parodos atvykimo į Chicago apylinkę. Jis sakosi, norėjęs patostogauti nuo grafikos, tad šį pavasarį galėsime susipažinti su jo koloritu. Dabartiniai įvykiai Lietuvoje ir politinė veikla Amerikoje jį paveikė sukurti naujų darbų. Bus įdomu matyti, kaip šie pasaulinio masto įvykiai rado įforminimą Vytauto Igno ramioje Connecticut'o miško ir kalnų aplinkoje.

— Draugo kultūrinio priedo 1990 m. kovo mėn. 24 d. numeryje, po trečiame puslapyje įdėta dailininko Vytauto Igno paveikslas iš parodos „Dailė '90 — Religija lietuvių mene“ reprodukcija buvo išspausdintas neteisingai pateiktas kūrinio pavadinimas — „Suvalkija“, 1989-1990. Turėję būti: „Aukštaitija“, 1989-1990.

iš jo sudedamų vienetų, Tautodailės instituto skyrius turės muziejų įrengtą atskirą savo galeriją, patogią ypač archyvinų tautodailės rodinų išstatymui. Ryšium su oficialiu Lietuvių dailės muziejaus atidarymu šių metų gegužės 5 dieną, viena iš jame vyksiančių parodų kaip tik ir bus Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus gausaus archyvinio tautodailės rinkinio.

Šia proga pravartu būtų ir kiek detaliau nušviesti Lietuvių tautodailės instituto tikslus ir užsibrėžtus uždavinius. Pagrindinis instituto tikslas yra dvigubas: pirmiausia rinkti, tirti ir saugoti senąjį lietuvių meną, kurti bei puoselėti naująjį tautodailę, o antra — tirti taip pat kitų tautų pasiekimus jų pačių tautodailėje. To siekdamas, Lietuvių tautodailės institutas renka muziejinės vertės lietuvių liaudies meno vertybes: skulptūrų, medžio drožinė, jimo, audinių, juostų, keramikos, papuošalų bei kitas. Tai darydamas, jis taip pat tiria liaudies meno originalumą bei istoriškumą ir vertina rodinį kokybę.

Lietuvių liaudies meno puoselėjimas vyksta per instituto skyrių tiesioginę veiklą: skleidžiant liaudies meno bei tautodailės pamėgimą ir taip skati-

Dalia Varankaitė prie ratelio Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus parodos metu.

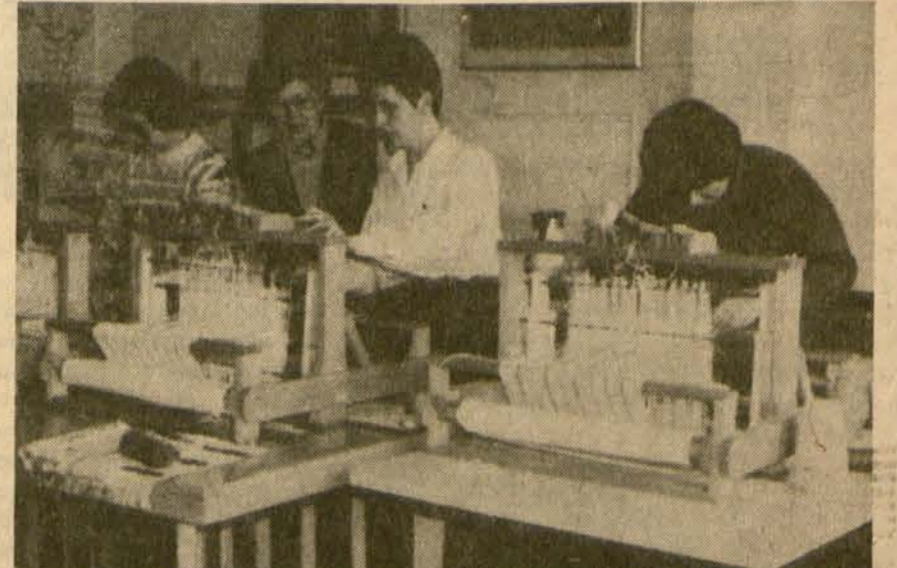
Aldona Underienė moko austi juostas Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus suruošose pratybose „Gyvoji tautodailė“.

Velykaičių menininkė Zūnė Žilevičienė margina vašku margučius Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus pratybose „Gyvoji tautodailė“.

Vytautas Jurevičius (dešinėje) supažindina Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus audėjas su Lietuvos gobelenų audimo menu: (iš kairės) Lakštuonė Vėžienė, Vida Rimienė ir Ilona Rūbienė.

Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus audimo pamoka: (iš kairės) Kristina Vaičiūkonienė, Vida Rimienė, Rugilė Šlapkauskienė, Milda Volodkienė.

Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus audėjos juostų audimo seminario metu su tautodailės specialistėmis Aldona Veselkiene ir dailininke Anastazija Tamošiūte (priekyje — antra ir trečia iš kairės).

Ilona Rūbienė demonstruoja audimą Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyriaus suruoštoje parodoje.

Tautodailės instituto paroda Lietuvių dailės muziejuje

1986 metais, kaip atskiras vienetasis.

Šiuo metu Tautodailės instituto Chicago skyriui vadovauja jo dabartinė pirmininkė Vida Rimienė. Apie šikagiečių tautodailės puoselėtojų ir menininkų darbo pobūdį galima susidaryti neblogą vaizdą jau vien iš šiam puslapyje spausdinamo nuotraukų rinkinio. Tačiau dar būtina pabrėžti ir porą kitų, itin svarbių skyriaus veiklos aspektų: tai jo narių vykdomas jaunosios kartos švietimas ir lavinimas įvairiose lietuvių tautodailės šakose — Tautodailės instituto pastangomis nuolat vyksta įvairūs tautodailės kursai bei parodos, — ir archyvinės tautodailės medžiagos rinkimas, saugojimas bei eksponavimas platesnei Chicago ir apylinkių lietuvių visuomenei įvairiomis progomis.

Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyrius veikia Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus patalpose. Atsidarius Lietuvių dailės muziejui Lietuvių centre, Lemonte, Illinois, kaip Lietuvių dailės muziejaus padalinys — vienas

Lietuvių tautodailės institutas buvo įkurtas ir teisiškai inkorporuotas Kanadoje 1977 metais tautotyrynkų ir dailininkų Anastazijos ir Antano Tamošiūčių pastangomis. Nuo tada jo padaliniai — skyriai įsisteigė ir išvystė plačią ir darbščią veiklą įvairiose JAV ir Kanados lietuvių gyvenamose vietovėse: Philadelphijoje, Bostone, Toronte, New Yorke ir Chicagoje. Lietuvių tautodailės instituto Chicago skyrius susiorganizavo Aldonos Veselkienės dėka ir buvo teisiškai inkorporuotas

nant jaunąją kartą jį perduoti ateinančioms kartoms; organizuojant lietuvių liaudies meno ir tautodailės parodas, kursus, mokymus, paskaitas, simpoziumus; ruošiant ir platinant spaudos leidinius, straipsnius, paveikslus, filmus ir skaidrų bei nuotraukų rinkinius, liečiančius lietuvių liaudies meną ir tautodailę; teikiant patarimus ir įrengiant bei puoselint lietuvių tautodailės charakteringais bruožais kambarius, menes, sales, bažnyčias. Tautodailės institutas rūpinasi tolimesniu lietuvių tautodailės kūrimu ir vystymu, telkdamas pavienius asmenis bei grupes kūrybiniam tautodailės darbui ir remia toje srityje dirbančius.

Kita svarbi Lietuvių tautodailės instituto užduotis yra senosios lietuvių liaudies meno saugojimas. To siekdamas, institutas sudarinėja vertybių kartoteką, biblioteką, fotoarchyvą, ir aprūpina

lietuvių liaudies meno ir tautodailės informaciją bei rodiniais vietinių kraštų muziejus, universitetus, kitas mokslo įstaigas. Taip pat teikia informaciją rašančioms lietuvių liaudies meno ir tautodailės temomis bei parūpina išdavus studijų, nagrinėjančių platesnio masto gamybą bei gaminių realizavimą. Be to, Lietuvių tautodailės institutas palaiko santykius su atitinkamomis kitų tautų mokslo ir visuomenės organizacijomis bei paskirais asmenimis.

Per dešimtį savo gyvavimo metų Chicago Lietuvių Tautodailės institutas jau yra išaušęs nemažą įnašą į lietuvių liaudies meno kūrybą, puoselėjimą ir perdavimą jaunosios išeivijos kartoms. Sarašas jo suruoštų parodų, kursų, pratybų, naujų lietuvių liaudies meno knygų sutiktuvių, susitikimų su liaudies meno žinovais, besilankančiais iš Lietuvos,

įvairiomis progomis lietuvių tautodailės eksponavimo amerikiečių publikai, dalyvavimo universitetų ir muziejų suruošose parodose ir liaudies meno festivaliuose, o taipgi ir pavienių skyriaus narių parodų, paskaitų įvykdytų projektų — būtų neįmanoma ilgas. Bet kaip nuosekliai ir ištvėringai Tautodailės instituto nariai dirba savo pamiltose mūsų tautos meno ir kultūros srityje, parodo kad ir vienas būdingas skyriaus projektas: kiekvieną šeštadienį ir kas antrą sekmadienį Tautodailės instituto audimo studijoje, skyriaus narės — audėjos supažindina lankytojus su lietuvišku audimo menu. Toje pačioje studijoje reguliariai vyksta pradiniai audimo kursai: metimas, staklių paruošimas, raštų audimas. Jūs dėsto patyrusios skyriaus narės — audėjos. Mokiniams parūpintos

mažos stalinės staklės. O vien tik praėjusių metų rudens, spalio 28–29 d., institutas suruošė didžiulę ekspoziciją Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje — „Gyvoji tautodailė“. Instituto narės demonstravo audimą, verpimą, margučių skutinėjimą, šiaudinukų vėrimą, odos ir sidabro išdirbimą, puodų žiedimą. Tą patį spalio mėnesį „Philadelphia Folklore Project — Lithuanian Folk Art Exposition“, vykusiame Philadelphijoje, instituto narės Dalia Varankaitė ir Lydia Liepinaitienė rodė mergaitės ir berniuko lietuvių tautinius drabužius. Atsilankę į Tautodailės instituto parodą Lietuvių dailės muziejuje kitą savaitgalį gali tikėtis pamatyti lygiai gražių mūsų liaudies meno pavyzdžių, rūpestingai surinktų, išsaugotų ir sukurtų darbų Chicago Lietuvių tautodailės instituto narių.

D. K.